

Sara Stinas Gränby

**Landskap och befolkning under Linnés dotter Sara Stinas
tid i Gränby, 1799-1835**

Karin Hallgren

071220

Sara Stinas Gränby

Den här texten är en beskrivning av landskap och befolkning i byn Gränby, Vaksala socken och Uppsala län, under den period då Sara Christina von Linné var bosatt i byn. Sara Christina, eller Sara Stina som hon kallades, var född 1752. Hon var näst yngst av Linnés fyra döttrar som nådde vuxen ålder. År 1796 gifte hon sig med sin svågerns bror, kaptenen Hans Henrik Duse (född 1749)¹. Äktenskapet var barnlöst. Hans Henrik Duse avled 1811. Sara Stina bodde kvar i Gränby till sin död 1835.

Befolkning i Gränby 1799-1835

En stadsnära by

Byn Gränby var inte någon vanlig bondby. Gränbys åkergärde gränsade mot Uppsala stads betesmarker och åkrar, och med närheten till Uppsala var det naturligt att många av ägarna och de boende i byn var knutna till verksamheter inne i Uppsala. Under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet hörde flera stadsanknutna personer till byn för längre eller kortare perioder, bland annat en bagare, en borgare, en krämare (handlare), en kämnär (en ämbetsman som sysslade med rättsskipning vid mindre tvister), en fabrikör, en kronolänsman, en glasmästare, en guld- och silversmed, en tjänsteman vid Uppsala universitet samt den tidigare Linnélärjungen och efterträdaren till Carl von Linné d.y. som professor i Uppsala, Carl Peter Thunberg.

Köpet av gården – Sambos med Tunberg

År 1799 flyttade Sara Stina von Linné och Hans Henrik Duse till en gård i Gränby. Gården hade köpts något år tidigare (1798 enligt Linnés historiska landskap). Dessförinnan hade den ägts av släktingar till Carl Peter Thunbergs hustru, Brita Charlotta Ruda. Hennes far, Gabriel Ruda, var en högt uppsatt tjänsteman vid universitetet, och betecknades 1767 som *Cammereren vid kungliga Akademien*. Gabriel Ruda avled 1798. Vid den tiden hade hans båda söner flyttat från Gränby, men Carl Peter Thunberg och hans hustru var däremot bosatta på gården. De finns uppskrivna i husförhörslängden under perioden 1793-1802². De bodde i Gränby med sin fosterdotter och fosterson samt med Daniel Ruda, bror till den avlidne Gabriel Ruda. År 1802 flyttade familjen Thunberg-Ruda till Gamla Uppsala där de bosatte sig på gården Tunaberg. Paret Thunberg bodde alltså kvar på gården i Gränby under några år även sedan paret Duse flyttat dit. Jag har inte undersökt vem gården i Gränby köptes av. Kanske köptes den av eller genom Carl Peter Thunberg?

Övrig befolkning i Gränby år 1800

Förutom paret Duse och familjen Thunberg fanns fem bönder i byn år 1800³. Av dessa bör Per Anderssons gård ha varit betydligt större än de övriga, här fanns utöver familjen även en dräng och ett par pigor. Även på Per Waksells gård fanns en piga, i övrigt saknade gårdarna tjänstefolk. I byn fanns också en sockensmed med familj samt en familj som betecknades som inhyses.

---

¹ Källa: Linnés historiska landskap

² Landsarkivet Uppsala, husförhörslängd Vaksala socken, AI:3 1793-1799 och AI:4 1800-1806.

³ Landsarkivet Uppsala, husförhörslängd Vaksala socken, AI:4 1800-1806.

Tjänstefolk hos paret Duse

Även Sara Stina och Hans Henric Duse hade tjänstefolk. År 1799 finns drängarna Anders Jansson och Olof Ersson Kihlgren samt pigorna Catharina Jansdotter och Maja Stina Högström noterade på gården. De två drängarna flyttade, precis som paret Duse, till Gränby från Danmarks socken. Huruvida de var i tjänst hos Duses redan före flytten har inte undersökts. De närmaste åren hölls samma antal tjänstefolk på gården, oftast två drängar och två pigor, något år tre pigor och en dräng. Tjänstefolket stannade oftast två – tre år, men det finns undantag. Olof Ersson Kihlgren stannade hos paret Duse fram till sin död 1811 vid en ålder av 30 år.

Några år efter att paret Duse flyttat till Gränby ökade de antalet tjänstefolk på gården. År 1803 fanns 2 drängar och 4 pigor på gården, år 1804 3 drängar och 3 pigor. År 1805 kom drängen Olof Ersson Kihlgrens bror, Erik Ersson Kihlgren till Gränby. Han var kvar i två år. År 1808 fanns 5 drängar och 4 pigor, 1811 6 drängar och 3 pigor (lite osäkert hur många). År 1812, året efter att Hans Henrik Duse avlidit, fanns fyra drängar och fyra pigor på gården. En av pigorna var en 50-årig änka från Nora som kom till Gränby med sin 12-åriga son.

Efter Duses död förändrades åter antalet tjänstefolk. Antalet drängar minskade medan antalet pigor hölls relativt konstant. 1814 fanns två drängar, tre pigor och en jungfru. Bland annat bodde pigan Stina Ersdotter på gården, som enligt husförhörslängden lyst till äktenskap med bonden Mats Persson i Ålbyn. 1816 fanns två drängar och fyra pigor på gården, varav en hade en ettårig dotter med sig på Gränby och en hade en son som bodde hemma hos hennes mamma. Drängen Mats Brandin kom till Gränby som 26-åring 1816. Från 1817-1824 var han ensam dräng på gården. 1818 fanns 5 pigor och en dräng, förutom möjligen en 14-årig son till en änka som bodde på gården. Mellan 1820 och 1824 hade Sara Stina två eller tre pigor på gården, samt drängen Mats Brandin. År 1826 fanns fyra pigor och en dräng på gården. Detta år dog den 35-åriga pigan Maja Jansdotter, som varit på gården sedan 1818. År 1828 fanns tre pigor och en dräng. 1830 fanns fyra pigor men ingen dräng. De sista åren fram till sin död 1835 hade Sara Stina två pigor och något år en dräng på gården.

Antalet tjänstefolk på gården låg till en början på ett relativt stadigt antal på ungefär fyra personer för att sedan öka till uppemot tio personer. Efter Hans Henriks död sjönk antalet igen, och då framförallt antalet drängar. Förändringarna i hur mycket tjänstefolk som fanns på gården hänger säkert ihop med mängden arbetsuppgifter. Eftersom det var den manliga arbetskraften som förändrades mest var det förmodligen mängden arbetsuppgifter inom åkerbruket som ändrades. I husförhörslängden från 1819 finns en notering om att Sara Stinas gård brukades av en Lars Persson. Detta är en trolig förklaring till varför antalet drängar minskade. Uppgiften om Lars Persson har visserligen blivit struken i husförhörslängden, men det beror förmodligen på att någon annan tagit över brukandet senare och inte på att uppgiften skulle ha varit felaktig. Det kan ha varit någon utifrån som skötte åkerbruket även under paret Duses första tid i Gränby eftersom antalet tjänstefolk hölls på en relativt låg nivå då också, men detta har inte kunnat beläggas.

Andra personer i Duses hushåll

Periodvis förekom andra personer på Sara Stina von Linnés och Hans Henrik Duses gård. Runt 1810 bodde en änkefru, majorskan Clerck på gården. Vid samma tid verkar också en 50-årig änka vid namn Margta Andersdotter ha bott på gården tillsammans med sin 23-åriga son Anders Persson och en piga, men dessa hörde förmodligen inte till samma hushåll som paret Duse. Efter Hans Henrik Duses död bodde änkefrun Ewa Merck på gården hos Sara Stina. Hon avled 1814.

År 1828 flyttade Demoisell Lowisa Charlotta Welén till Gränby. Detta år nämns också den sjuåriga pojken Gustaf Emile Sillén i husförhörslängden för första gången. Gustaf Sillén kom från Jälla. Hans föräldrar hade varit Hofkamereraren P. Wilhelm af Sillén och Martina Westlind⁴. Jag har inte undersökt omständigheterna kring Gustaf Silléns och Charlotta Weléns flytt till Gränby närmare, men tydligen kom dessa att stå Sara Stina nära. De kom nämligen att ärva gården i Gränby efter henne.

Bouppteckningarna berättar

Hans Henrik Duses bouppteckning

Hans Henrik Duse avled 22 juni 1811. Bouppteckningen efter honom upprättades i början av september samma år.

Fast egendom

Bouppteckningen är indelad i fast och lös egendom. Till den fasta egendomen räknades Gränby upp som en av flera andra egendomar. Till de andra hörde de gårdar som ärvts efter Linné och Sara Lisa, nämligen Hammarby, fem gårdar i Sävja, två gårdar i Edeby. Dessutom nämndes tre tomter i Uppsala stad, ca 8 ½ tunnland åker på Uppsala stads gården, gården Vallby (som Duse köpt), en halv gård i Svartbäcken och en del i Falu gruva. Det sammanlagda värdet på dessa egendomar var 6500 Riksdaler. Av dessa hade gården i Gränby det högsta värdet, 2000 Riksdaler.

Duses bouppteckning är indelad efter var olika egendomar fanns, om det var i Uppsala, Gränby, Hammarby eller Hubby. Att gårdarna i Hubby inte räknas upp som fast egendom i bouppteckningen beror på att Sara Stina bara hade besittningsrätt över gården, hon ägde den inte.

Lös egendom i Gränby

De redskap för slätter och skörd som räknas upp i bouppteckningen är liar och räfsor. Enligt bouppteckningen ägde Duse 11 liar, en del bättre, andra sämre, och 10 *refsharfyar* (räfsor).

Vid jordbearbetningen användes harvar, vältar och årder. Duse hade 3 harvar med tågor, en harv med järnbillar, 1 vält och 16 årder. Antalet årder kan tyckas mycket, men var ändå inte lika många som de som Duses svärmor Sara Lisa ägde. I hennes bouppteckning nämns 39 årder.

12 av Duses årder hade järnbillar, det vill säga en förstärkning på den del som myllade jorden. Duse hade inte bara årder att bearbeta åkern med utan även en plog, nämnd i bouppteckningen som *plöjplog*. Plogen hade funnits i Sverige i flera hundra år, men var ett nytt redskap i Mälardalen. Troligen berodde den sena introduktionen på att årder fungerade bättre på traktens jordar. Duse hade också en mullplog, det vill säga ett redskap som användes för att transportera jord över åkerytan. När marken brukades med årder uppstod nämligen en skålad form på åkern eftersom jorden följde med oavsiktligt. Sänkorna i mitten av åkern blev lätt vattensjuka. Med hjälp av mullplogen, som såg ut som en låda som var öppen framtill, flyttades jorden från kanterna till åkerns mitt så att ytan istället lutade ut från mitten.

---

⁴ Landsarkivet Uppsala, Vaksala C:3 1794-1836

Ett annat viktigt redskap i jordbruket var gödselkärran. Duse hade två stycken, en bättre och en sämre.

För transporter och för dragkraft i jordbruket användes sju hästar varav tre ston. Oxar nämns däremot inte i bouppteckningen. Dessutom fanns fem mjölkkor, 28 får (17 gamla och 11 unga), två suggor, tre unga galtar och åtta smågrisar samt tio höns. Det fanns också fyra bikupor på gården.

Lös egendom i Hubby, Hammarby och Uppsala

I Hubby hade Hans Henrik och Sara Stina, förutom möbler och husgeråd, även åkerredskap (två åkerharvar) och djur. Till kreaturen hörde fyra unga och två gamla kor, en kviga och tre suggor. Till kreaturen hörde också en *Sommarkrut* (?).

I Hammarby hade de kvarvarande av Linnés döttrar; Sophia (gift med Samuel Duse, Hans Henriks bror), Sara Stina och Lovisa von Linné ett antal kreatur och en del husgeråd gemensamt. Till kreaturen hörde 11 kor, 1 tjur och 1 gammal häst. Till husgerådet hörde, förutom en del möbler, en åkersladd (som bland annat kunde släpas över en nysådd åker för att mylla ner fröna och platta till) och en skyffel.

Den till värdet största delen av Hans Henriks och Sara Stinas lösa egendom fanns i hushållet inne i Uppsala. Här förvarade man dels sina guld-, silver- och kopparföremål, dels värdefullt glas och porslin samt en kaffekvarn och en kaffebrännare. Sådana här dyrbara föremål saknades i Gränby där husgeråden var betydligt enklare. Det sammanlagda värdet på den lösa egendomen i Uppsala var dubbelt så stor som den för den lösa egendomen i Gränby, och då hölls ändå inga kreatur i Uppsala vilket var det som var mest värdefullt i Gränby.

Sara Stina von Linnés bouppteckning

Sara Stina avled 17 januari 1835. Bouppteckningen upprättades 3 mars.

Sara Stina ägde dels de gårdar som hon ärvt efter sina föräldrar; hälften av Hammarby säteri, tre mantal i Edeby och hälften i Vallby, dessutom gården i Gränby och en gård i Uppsala stad i kvarteret klostret. Även i Sara Stinas bouppteckning finns det uppgivet vad som fanns i *staden* och vad som fanns i Hammarby, även om detta inte alltid specificerats. Övrig egendom i bouppteckningen bör ha förvarats i Gränby.

Till skillnad från när Hans Henrik levde förvarades nu den största delen av Sara Stinas egendom i Gränby, bland annat det hon ägde av guld, silver, koppar och dyrbara möbler. I staden förvarades framförallt en del mindre värdefulla husgeråd och möbler.

I Sara Stinas bouppteckning nämns fyra harvar (varav två åkerharvar, en billharv och en hästharv), fyra årder (trästockar), en mullplog, en plöjplog med rist, och en dyngkärra. Hon ägde också sex liar. Antalet jordbruksredskap var alltså betydligt färre än i Duses bouppteckning.

De kreatur Sara Stina hade i Gränby var: fyra hästar (kallade Grefven, Grefvinnan, Baron och Fröken), sju kor, en kviga och två ettåriga kalvar, tio tackor och tolv lamm, tre suggor, fyra galtar, tio höns och en tupp. Dessutom hade Sara Stina två kor och två hästar (en gammal kasserad dragonhäst och ett tvåårsfö) på Hammarby.

Antalet kreatur i Gränby var ungefär detsamma vid Hans Henriks respektive vid Sara Stinas död. Det var färre hästar nämnda i Sara Stinas bouppteckning och färre får och svin, men å andra sidan hade Sara Stina fler kor 1835 än 1811. Att hon dragit ner på dragdjuren men inte på korna kan förmodligen förklaras med att åkerbruket sköttes av någon annan. Även att antalet jordbruksredskap var färre samt att antalet drängar minskade från 5-6 personer till bara 1 eller ofta ingen dräng efter Duses död, medan antalet pigor hölls på en relativt konstant nivå talar för att det var åkerbrukssidan som det minskades ner på medan djurhållningen inte förändrades nämnvärt.

	Gränby 1811	Hammarby 1811 Gemensamt med Sara Stinas syststrar	Hubby 1811	Gränby 1835	Hammarby 1835
Hästar + ston	4+3=7	1		2+2=4	1
Föl					1
Kor + kvigor	5	11	6+1	7+1=8	2
Tjurar		1			
Tackor + lamm	17+11=28			10+12=22	
Suggor+galtar + smågrisar	2+3+8=13		3	3+4=7	
Höns + tuppar	10			10+1=11	

Landskapet i Gränby

Idag har stora delar av Gränbys tidigare jordbruksmarker omvandlats till bostadsområden. Landskapet präglas också av närheten till köpcentret Gränby centrum. Halva köpcentret och hela dess parkering har byggts på byn Gränbys tidigare åkermark. Trots dessa moderna inslag finns ändå spår av den tidigare jordbruksbyn i form av åkerformer och husgrunder.

Det finns ingen karta över Gränby från åren då Sara Stina och Hans Henrik var bosatta på gården, däremot finns en storskifteskarta över byns tomt och åkermarker som upprättades 1766, en karta över byns betesmarker från 1786, samt en laga skifteskarta över byns totala markinnehav från 1845. Eftersom kartorna från mitten av 1700-talet respektive mitten av 1800-talet inte visar så stora skillnader vad gäller markanvändningen bör de kunna användas för att förstå markanvändningen också under makarna Duses tid i Gränby. I den här utredningen nämns också de två äldre kartorna över byn från 1640 och 1730-talet.

År 1640 bestod Gränby av tre ödehemman som ägdes av borgare i Uppsala. Det fanns ingen naturlig äng och inte heller så mycket bete i byn. Delar av åkern var obrukad, och en remsa i väster hade lagts i lunda. Åkern var indelad i tre åkergården, men den brukades i tvåsåde. De två södra åkergårderna brukades i samma årgång.

1640 och 1733 års kartor

Det finns relativt många historiska kartor över byn Gränbys marker, vilket underlättar när man ska undersöka byns historia. Den äldsta kartan är från 1640⁵. Den berättar att byn bestod av tre ödehemman som brukades av borgare i Uppsala. Enligt kartan fanns varken äng, skog

⁵ Lantmäteriet, B72-7:A5:34-5

eller mulbete i Gränby, och det fanns därför inget utrymme för boskapsskötsel (*der aff görß inga owiße pertzeler, ty der till ähr huarcken engh, skogh eller mulebete*). Det fanns flera obrukade åkrar i byn och en del av åkern hade lagts i linda, det vill säga marken hade varit uppbrukad till åker, men hade sedan låtit bli gräsbevuxen igen. Även på senare kartor kommenteras frånvaron av naturliga ängsmarker i byn. Av en ägodelningskarta från 1733⁶ framgår att arealen linda hade ökat. Vid den här tiden fanns kreatur i byn även om förutsättningarna för boskapsskötseln inte var de bästa. På kartan påtalas bristen på bete. Eftersom det inte fanns någon naturlig äng i byn var det förmodligen lindorna som gav allt vinterfoder till kreaturen, såvida man inte dessutom köpte hö till djuren från annat håll. Det var också ont om virke i byn enligt kartan. Man hade en beteshage, men på grund av bristen på virke (all ved och allt gärdesgårdsvirke fick köpas, närmsta skog låg 3 mil bort), hade man inte någon hägnad i gränsen mot Brillinge utan hagen användes gemensamt av flera byar.

Gränby 1733. Åkern är gul- och gråfärgad på kartan. Intill bytomten ligger de grönfärgade tomthagarna. De kan ha alternerat mellan bete och ängsmark, i kartans protokoll räknades de som ängsmark. Sedan den förra kartan hade arealen linda, den grönbrunfärgade remsan i

⁶ Lantmäteriet, B72-7:1

väster, ökat. Hägnaden mellan de två åkergårderna i söder hade tagits bort. På denna karta finns också beteshagen Löten markerad (h). Denna betades gemensamt med omgivande byar.

1766 års storskifteskarta

År 1767 gjordes en storskiftesdelning av Gränbys åker- och tomtmark⁷. Eftersom det här är den karta som ligger närmast i tiden före Hans Henrik Duses och Sara Stina von Linnés köp av gården i Gränby, är kartan av stort intresse för den här undersökningen.

Vid den här tiden bestod Gränby av 6 enheter. Alla enheter var skattejord. Det fanns dels två hemman, dels fyra utjordar. Utjordar var ofta obebyggda jordbruksfastigheter, men i Gränby var åtminstone en del av dem bebyggda.

Gård nummer 1 i byn var en utjord som vid storskiftet ägdes av "Cammereren vid kungliga Academien" Gabriel Ruda. Storleken på utjorden var 6 ½ öresland. Det var denna gård som senare köptes av paret Duse.

Gård två och tre i byn var byns största gårdar. Båda hemmanen var på 3/8 mantal och 9 ½ öresland. Den ena innehades av en bonde vid namn Olof Andersson, den andra ägdes av bonden Lars Pehrssons änka.

Den fjärde enheten var en utjord på 5 öresland som ägdes av en bonde vid namn Magnus Ersson. Enheten fungerade som augment till Ulva rusthåll. Det innebär att räntan från gården gick till att underlätta gården Ulvas utrustande av ryttare. Precis som Linnés Hammarby var Ulva under kungliga livregementet.

Den femte enheten var en utjord som innehades av *kämnären* Anders Rödin. Storleken på utjorden var 4 ½ öresland.

Den sista och minsta enheten, 2 öresland, var en utjord som innehades av borgaren Ahlströms änka.

De två gårdarna på 9 ½ öresland kom senare att delas upp i tre delar vardera, det vill säga de blev på 3 1/6 öresland. Efter det kom Rudas/Duses gård att bli den största i byn.

Alla enheterna i byn var skattejord, det vill säga det fanns en ägare till gården som betalade skatt till kronan (till skillnad från kronogårdar som ägdes av kronan och där kronobonden betalade ett arrende till kronan, och frälsegårdar som ägdes av en adelsman och som till stor del var befriad från skatt, men där frälsebonden betalade ett arrende till adelsmannen). Liksom annan skattejord vid den här tiden betecknades ägorna i Gränby som kronoskatte, eftersom det ansågs att kungen och kronan hade den verkliga äganderätten till all skattejord.

Vid storskiftet fördelades ca 30 ha åker i stora åkerskiftet, 13 ha i Sala skiftet (dessa båda åkerskiften låg i samma åkergärde och hade samma trädesrytm) och 31 ha i norra åkergärdet, totalt ca 78 ha åker. Detta var inte byns totala åkerareal. Härutöver fanns ytterligare ett åkerstycke i norra åkergärdet samt flera vretar norr om detta gärde, men i och med att ägandeförhållandena var oklara här kom inte dessa att skiftas.

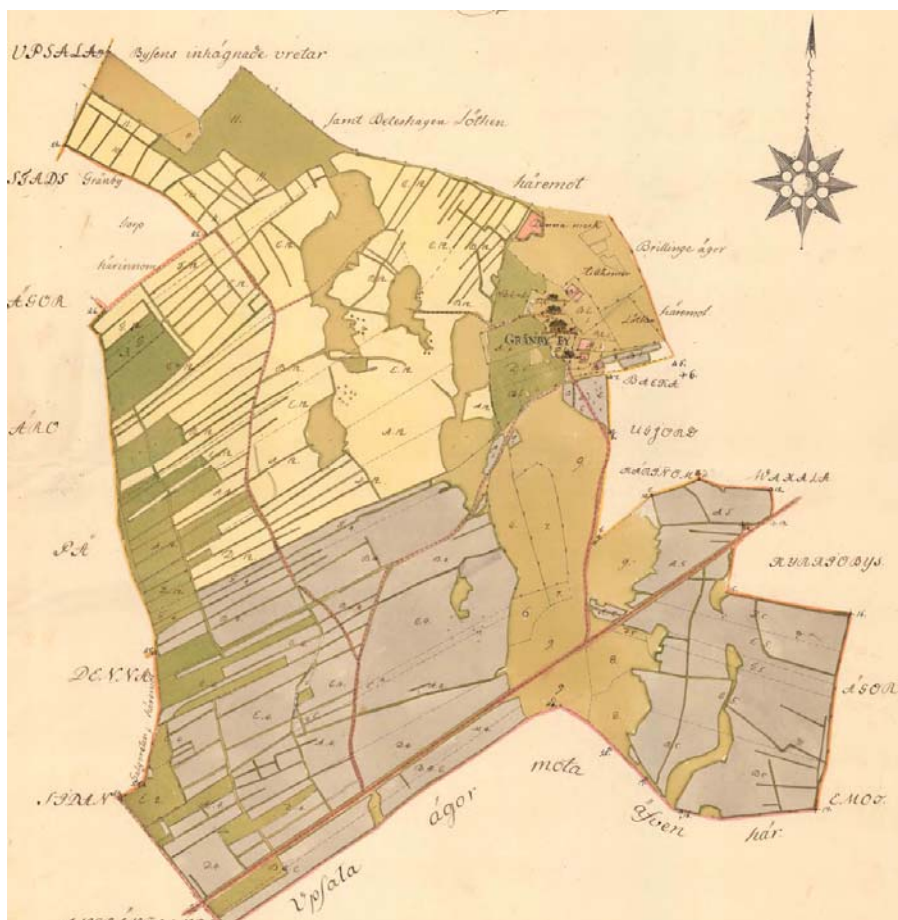
⁷ Lantmäteriet B72-7:2 1766

Av den skiftade åkerjorden hörde 5 ha åker i norra gårdet till Ruda (senare till Duse), 5 ha i Stora åkerskiftet och 2 ha i Sala skiftet, sammanlagt 12 ha.

Åkern brukades i tvåsåde. Det norra åkergårdet låg i den ena årvägen, det stora åkerskiftet och Sala skiftet låg i den andra.

Åkergårderna kunde betas av djuren när dessa låg i träda. Dels fanns säkert en del ogräs att äta på själva åkerytorna, men dessutom bör diken och åkerrenarna ha haft en del vegetation. Även åkerholmarna (backarna) var säkert viktiga för djurens bete. Även vid storskiftet låg delar av åkern i Gränby i linda och när djuren hade tillträde till åkern gav dessa lindor säkert ett rikt bete. Av kartan framgår att man hade en hägnad som avskilde sädesgårdet från trädesgårdet (tvåsädehägnad), men att det inte fanns någon hägnad mot omgivande byars åkergården. Man hade hägnadslag med dessa byar vilket innebar att man sparade in hägnaden i gränsen mellan byarna, men i gengäld kunde djuren vandra fritt över bygränsen när åkergårdet låg i träda.

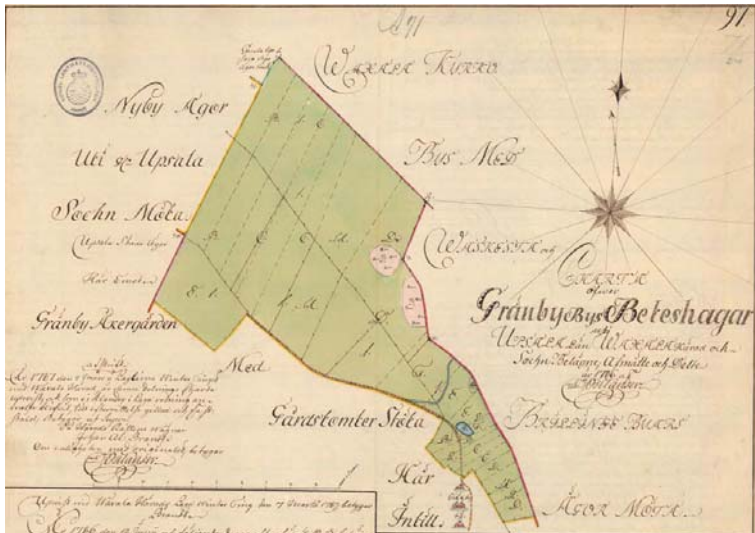
Förutom betet på trädesgårdet hade två av gårdarna i byn, bland annat Rudas gård, en hage öster om Stora åkerskiftet. Det fanns, som tidigare nämnts, också en stor beteshage kallad Lötén som låg nordost om byns mark och som var gemensam för flera byar.

Karta från storskiftet 1766. Åkern i det norra åkergårdet har färgats gul, den gråfärgade åkern till vänster i kartbildens utgjorde det Stora åkerskiftet, medan den gråfärgade åkern till höger i kartbildens hörde till Salaskiftet. Mellan dessa båda åkerskiften låg två beteshagar. Arealen lindor hade återigen minskat sedan förra kartan upprättades. B72-7:2

Delning av Löten 1786

Löten hade inte delats vid storskiftet 1766 eftersom det fortfarande fanns oklarheter hur gränsen mot omgivande byar gick. Först 1786 hade gränserna klargjorts och byn var redo för att fördela Gränbys del av Löten (ca 33 ha) mellan byborna⁸. Samtidigt som Löten delades skiftades också byns svinvall, det vill säga betesmarken för svinen, på 3 ha. Denna låg precis öster om Gränbys bytomt. Kartan från 1786 visar att det låg en liten damm inne på svinvallen.

År 1786 delade Gränbys betesmark Löten mellan byborna. Även byns svinvall, det vill säga betesmarken för svinen, delades upp. B72-7:3

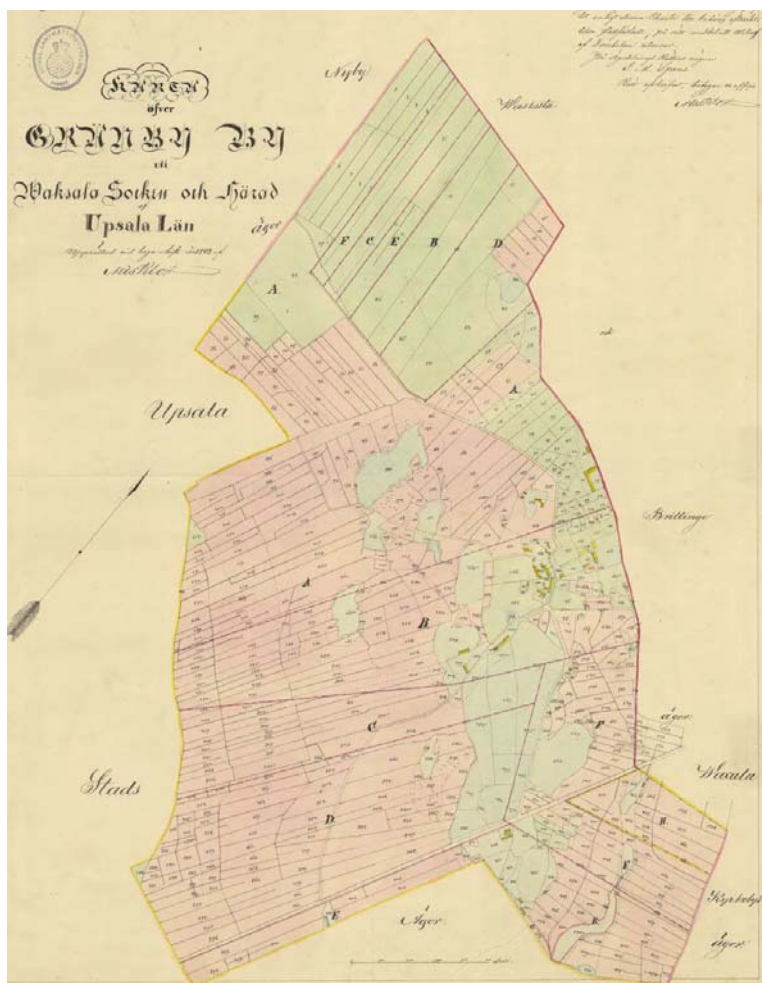
Laga skifte 1842-1845

Sju år efter att Sara Stina avlidit påbörjades ett laga skifte i Gränby. Vid den här tiden var det Charlotta Welén och Gustaf Sillén som stod som ägare till gården. Vid ett tillfälle tog Mamsell Welén del i diskussionerna i samband med skiftesförrättningen. Hon bekräftade då att en av bönderna i byn hade använt för lite gödsel på sin åker de senaste åren. Åkern hade därför blivit alldeles utmagrad och kunde inte räknas som jämgod med övrig åkermark förrän ett stort antal gödsellass hade tillförts.

Vid tiden för laga skiftet hade åkerarealen utökats på både lindornas och den tidigare betesmarkens bekostnad.

---

⁸ 03-VAK-69 1787

Laga skiftet i Gränby genomfördes 1842-1845. Vid den här tiden var det Gustaf Sillén och Madam Willén som stod som ägare till paret Duses gård. Åkermarken har färgats rosa på kartan. B72-7:4

Sammanfattning

Sara Stina von Linné och hennes man Hans Henrik Duse kom till gården i Gränby vid sekelskiftet 1800. Att de flyttade dit kan ha haft att göra med att den tidigare Linnélärjungen Carl Peter Thunberg var bosatt på gården. Möjligen var det av honom paret Duse köpte gården. Fram till 1802 förefaller det som att paret Duse och familjen Thunberg bodde på gården samtidigt. Även om paret Duse hade sin fasta bostad i Gränby hade de också en bostad inne i Uppsala. Denna verkar ha varit praktfull med många dyrbara möbler och andra värdefulla föremål, medan gården i Gränby hade betydligt enklare inredning.

De närmaste åren efter att Sara Stina och Hans Henrik flyttat till Gränby hade man ett litet antal tjänstefolk, oftast två drängar och två pigor. Några år in på 1800-talet ökade antalet tjänstefolk för att sedan, efter Hans Henriks död, minska. I stort sett var det bara antalet drängar som minskade. I texten har det spekulerats i om antalet drängar hängt samman med förekomsten av arbetsuppgifter inom åkerbruket, det är troligt att gårdens åkrar brukades av någon utomstående under de perioder då det inte fanns så många drängar. I en husförhörlängd från 1819 finns också en uppgift om att gården brukades av en Lars Persson⁹. Bouppteckningarna visar att det fanns betydligt fler jordbruksredskap och dragdjur på gården

⁹ Vaksala AI:7 1819-1825

1811 när Hans Henriks avled än vid tiden då Sara Stina avled, medan antalet kor, som traditionellt hörde till kvinnornas arbetsområde, var något fler i Sara Stinas bouppteckning. Om Sara Stina behöll samma djurantal var det berättigat att inte minska på antalet pigor på gården.

Efter att Sara Stina avlidit kom gården att ärvas av Charlotta Welén och Gustaf Sillén. Båda hade kommit till Gränby 1828. Gustaf Sillén var då bara 7 år gammal.

Kartorna över Gränby visar att fanns mycket åker och att det var ont om betesmarker och virke i byn. Det fanns ingen naturlig ängsmark. All äng verkar ha odlats upp redan på 1600-talet. För att få balans i jordbruket, med tillräckligt mycket foder till djuren, hade delar av åkermarken återförts till ängsmark.